

У долині Дністра

Єжи Стемповський

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Przekład z polskiego Wasyl Łopuch

Переклад за виданням:

Jerzy Stempowski. W doline Dniestru. Pisma o Ukrainie. Wybrał, opracował, posłowie i przypisami opatrzył Andrzej Stanisław Kowalczyk. Biblioteka «WIEZI». Warszawa, 2014.

Текст перекладу за Харківським правописом 1927 року.

Право на переклад надало Towarzystwo «WIEZ».

Право на використання малюнка Наполеона Орди надав Muzeum Narodowe w Krakowie.

Переклад з польської та коментарі Василя Лопуха

Охороняється законом про авторське право.

Жодна частина цього видання не може бути відтворена в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.

Листи про Україну

Я прийшов на цей світ 1894 року, у польській родині, в Україні.

Ці слова, здавалося б такі прості, сьогодні потребують багато пояснень.

Річ у тому, що тоді (XIX століття — В. Л.) національність батьків мала дещо інше значення ніж тепер. Молоде покоління звикло розглядати національність як своєрідну форму етнічної спадковості для кожного новонародженого. Нам казали, що народжується німець або негр, і тільки потім він стає людиною, якщо взагалі доходить до такого.

У долину Дністра ці поняття було привнесено із Заходу порівняно пізно, і я не впевнений, чи навіть сьогодні там змінилися погляди на це. У Західній Європі ми бачимо всюди, вздовж мовних кордонів, укріплені замки, мури, рови, які свідчать, що тут тривалий час люди боролися за кожне село, кожен клатчик землі. За нашої пам'яті тут точилася запекла боротьба за володіння кожною школою, кожним заводом, кожною крамницею, кожною останньою акцією. У вогні тих боїв народи Заходу змогли повсюди встановити

свої мовні кордони, вигнати чужинців, видавати візи іноземцям і так створити видимість внутрішньої однорідності.

На моїй пам'яті у Східній Європі нічого такого не було. Вся величезна частина Європи, що лежить між Балтійським, Чорним та Адріатичним морями, була однією великою шахівницею народів, наповнена островами й анклавом найдивніших комбінацій змішаного населення. У багатьох місцях кожне село, кожна соціальна і професійно-ремісничка група спілкується своїми говірками. У моїй рідній долині Середнього Подністров'я люди розмовляли так: заможні — польською мовою, селяни — українською, чиновники — російською з відтінком одеської говірки, купці — по-гебрейськи 1, теслярі та столярі — як філіпони 2, а старообрядці — російською з новгородською вимовою, «кабаніки» 3 — розмовляли своїм діалектом. До того ж, у тій же місцевості були ще села з дрібною містечковою шляхтою, що розмовляла польською мовою, і з такою ж шляхтою, що розмовляла українською мовою; молдавські села говорять румунською; цигани — циганською. Турків, за загальним визнанням, вже не було, але в Хотині, на іншому боці Дністра, і в Кам'янці стояли їхні мінарети. Перевізники на переправі через Дністер досі називали Подільський край Лящиною, а Бессарабський берег — Туреччиною, хоча і Польща, і Туреччина були вже досить далеким минулим 4.

До того ж у ярах і лісах, за межами поселень, жили так звані «ярові люди» з дикими бородами і дивним поглядом, які, мабуть, взагалі не розмовляли будь-якою мовою. Тут я опускаю ще тонші особливості, що траплялись в Буцнів 5, де всі гебреї були громадянами Туреччини і ніколи не служили в армії, оскільки наймолодшому з них, згідно з паспортом, було п'ятдесят років.

Усі ці відтінки народностей і мов частково перебували у змінному стані. Сини поляків часом ставали українцями, сини німців і французів — поляками. А в Одесі взагалі творилися

неймовірні речі: греки ставали росіянами, бачили там і поляків, які приєднувалися до «Союза Русского Народа». Ще дивніші комбінації виникали у змішаних шлюбах.

— Якщо поляк одружився з русинкою б, — казав мій тато, — то їхні діти, зазвичай, ставали українцями або литовцями.

• • •

Далі — у повній книжці «У долині Дністра».
nashaknyga.com.ua